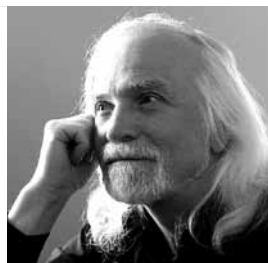

Свята ў Паставах
Супляменнікам з замежжа на Бацькаўшчыне заўсёды рады **Стар. 2**

Традыцыя, асветленая часам
Чырвоны кут у беларускай хаце — месца прыгожае, ганаровае і па-свойму таямнічае **Стар. 3**

Шукальнік сэнсаў і прыгажосці
Першага галоўнага рэдактара часопіса “Роднае слова” Міхася Шавыркiна ведалі многія беларусы замежжа **Стар. 4**

СУПОЛЬНАСЦЬ

Шляхі злучаюць сэрцы

Беларусь шматнацыянальная, полікультурная, гасцінная... Такой прадставілі краіну артысты з розных этнасуполак Беларусі ў гастрольным туры па Польшчы.

Кацярына Мядзведская

Хутка і зладжана займалі месцы пасажыры ў сярэўскім аўтобусе. Даўно ўжо ведаюць адно аднаго артысты Маладзечанскага квартэта “Краяны” ўкраінскай суполкі “Ватра”, танцавальных ансамбляў “Арыранг” Асацыяцыі беларускіх карэйцаў і армянскага “Эрэбуні”, спевакі з Бабруйскага аб’яднання армян “Масіс”. Бачу: сапраўды сябруюць дзяўчаты з ансамбля “Івянчанка”, што з Івянецкага аддзела Саюза палякаў на Беларусі, і салістка Мінскага аб’яднання ўкраінцаў “Обрій” Лілія Грышчанка. Не ўпершыню едуць разам на гастролі гэтыя самадзейныя артысты. З праектам “Беларусь шматнацыянальная”, што з 2012-га ладзіць апарат Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, пабывалі ў Літве і Латвіі, Эстоніі ды Фінляндыі, Аўстрыі і Малдове, ва Украіне і ў Славеніі. Летась выступалі і ў польскіх Кракаве ды Бельску-Падляшскім. Сёлета ж наведалі Варшаву і невялікія “мясты” Беластоцкыны: Семятычы і Стары Двор.

Па словах заснавальніка праекта, начальніка аддзела па справах нацыянальнасцяў апарата Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Аляксандра Сасновіча, аналагаў такіх інтэрнацыянальных турнэ няма ў свеце: “Пад час канцэртаў артысты прадстаўляюць культуру сваіх родных краін: армянскую, украінскую, татарскую, карэйскую... Аднак па праграме канцэртаў лейтматывам усё ж праходзіць беларуская тэма, што акрэслена і ў апошняй яе песні

Талентамі, прыгажосцю радавалі глядачоў дзяўчаты з ансамбля “Івянчанка”

“Мы — беларусы”. У тым і ёсць сэнс: паказаць Беларусь як краіну шматнацыянальную, полікультурную. Дзе ўтульна адчуваюць сябе і армяне, і яўрэі, і рускія, і татары”. Яшчэ Аляксандр Львовіч заўважыў: аб’ёмнай і насычанай была сёлетняя праграма, а калі ўсе ўдзельнікі выходзілі на сцэну, то ледзь умяшчаліся. Дарэчы, упершыню далучыліся да дружнай кампаніі дзяўчаты з ансамбляў азербайджанскіх ды казахскіх танцаў “Саргалян” і “Салтанат”, а таксама салістка Міжнароднага аб’яднання “Татара-башкірскай культурнай спадчына “Чышма” з Бабруйска Фарыда Капітонава.

Цяпло сяброўскіх сустрэч

Першы канцэрт праекта “Беларусь шматнацыянальная” прайшоў у тэатры “Капітоль” у Варшаве. І зала была поўная глядачоў. Польскія ўкраінцы, рускія, армяне, грузіны і, канешне ж, беларусы прыйшлі атрымаць асалоду ад родных сэрцу мелодый, патрапіць у атмасферу дружбы і згоды, што панавала сярод артыстаў з Беларусі. Былі на канцэрце і высокія госці — паслы Беларусі, Расіі, Арменіі, Філіпін, іншыя прадстаўнікі дыяспоры, Культурнага цэнтра Беларусі ў Варшаве, сябры таварыства “Польшча-Усход”,

студэнты і выкладчыкі кафедры славістыкі Варшаўскага ўніверсітэта.

Яшчэ да пачатку канцэрта многія з наведнікаў жыва цікавіліся беларускімі сувенірамі, сурвэткамі, строямі: разгарнуўся “мабільны” кірмаш-продаж беларускага прадпрыемства народных промыслаў “Скарбніца”. Многія куплялі значкі, закладкі з надпісамі “Мінск” і “Беларусь”, некаторыя — вышываныя карціны. Студэнт Варшаўскага ўніверсітэта Павел Богуш, беларус з Гродна, пытаў пра значэнні ўзораў на кашулі...

→ **Стар. 2**

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

Выставы рознага фармату

Беларусы — людзі творчыя, таленавітыя. Таму і выставы, на якіх дэманструюцца іх творы, заўсёды адметныя.

Часам у беларускіх суполках замежжа пераважаюць апрабаваныя формы працы: сляваць, чытаць вершы, разам адзначаць святы... А беларусы Даўгаўпілса актыўна выкарыстоўваюць для пашырэння беларускай культуры

розныя выставы. Пра некаторыя з іх ведаюць чытачы “Голасу Радзімы”, я ж нагадаю пра тыя, што прайшлі ў нас сёлета.

Па вясне ў Даўгаўпілскім краязнаўчым і мастацкім музеі ладзілася выстава пра творцаў з Аб’яднання беларускіх мастакоў Балтыі “Маю гонар” — па ініцыятыве музея. Як вядома, у аб’яднання сёлета юбілей: яно заснавана ў 1991-м мастакамі з Латвіі, Літвы, Эстоніі ды Санкт-Пецярбурга. І

яднае любоў да беларускай культуры і мастацтва. На выставе былі скульптуры, карціны 16 мастакоў: Вячкі Целеша, Вольгі Кажамыкі, Васіля Малышчыца, Галіны Жалабоўскай, Пятра Худабчонкі, Вячаслава Лаўрыновіча, Тамары Насенкі, Надзеі Ізясёвай, Алега Аблажэя, Яна Кузіцкага, Ганны Пэйпіні, Аліны Літвіненкі, Ірыны Трумпель-Сабалеўскай, Алены Ціхаміравай, Леаніда Маствіліжскага, Алены

Раманенкі. Розныя стылі, тэхнікі: жывапіс, акварэль, скульптуры і фотакарціны.

Як вядома, узначальвае творчую суполку Вячка Целеш. Ён нарадзіўся ў Чырвоным Сяле (цяпер пасёлак Краснасельскі, Ваўкавыскі раён), як сам кажа, за польскім часам: у 1938-м. Член Саюза мастакоў Латвіі, аўтар кнігі “Гарады Беларусі на старых паштоўках”, “Рыга на старых паштоўках”, “Адсюль наш род, тут мой прычал”. Быў

Надзея Свірковіч — таленавітая рукадзельніца

першым дырэктарам беларускай школы ў Рызе, намеснік старшыні Латвійскага таварыства беларускай культуры “Сьвітанак”.

→ **Стар. 4**

ВЕСТКІ

Горад рыхтуецца здзіўляць

Кацярына Аляксандрава

Пад час Дня беларускага пісьменства ў Рагачове ў другі раз збярэцца Кансультацыйны савет па справах беларусаў замежжа

Рагачоў, прыгожы горад на Гомельшчыне, актыўна рыхтуецца да свята. Як расказала журналістам начальніца галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама Ірына Даўгала, праграма будзе насычаная. Пройдуць навукова-практычная канферэнцыя, выстава СМІ, свята літаратурных дажынак, чакаецца мноства кніжных экспазіцый. Будзе нават тэлемот з гарадамі-пабрацімамі Рагачова.

Падарункам для мясцовых жыхароў стане адкрыццё Дома кнігі, пры ім — вялікай кнігарні. Пад час свята будуць працаваць літаратурныя падворкі: можна будзе знаёміцца з сучаснымі аўтарамі, даведацца пра кніжныя навінкі. Наведнікам прапануюць і такую форму інтэлектуальнай забавы, як літаратурныя квэсты.

Усяго ў праграме Дня беларускага пісьменства — больш за 70 мерапрыемстваў. Асноўнымі ж тэмамі стануць падрыхтоўка краіны да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, юбілейныя даты літаратуры-класікаў: Змітрака Бядулі, Кандрата Крапівы, Максіма Багдановіча, Івана Мележа, Івана Шамякіна.

Вядома, што пад час Дня беларускага пісьменства ў Рагачове 4 верасня ў другі ўжо раз пройдзе пасяджэнне Кансультацыйнага савета па справах беларусаў замежжа. Веча супляменнікаў збярэцца ў святочным горадзе пад эгідай Міністэрства замежных спраў Беларусі.

СУПОЛЬНАСЦЬ

Шляхі злучаюць сэрцы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Са словамі падзякі падыходзілі да артыстаў і глядачы пасля канцэрта ў мястэчку Стары Двор, што непадалёк ад Нараўкі. Сям'я Гурбо, Дзмітры і Тацяна, прыехала туды з Мінска на адпачынак: недалёка і вельмі прыгожа. Пясчаны пляж, прагулкі на кацеры, сонца і чысцючая вада ў возеры — гэтая Юрмала ў мініяцюры. Дзмітры дзівіўся: сустрэўся з землякамі ў Польшчы, а то й не ведаў, што ёсць такія творчыя этнагурты. Па аглядныментах і выкліках выступоўцаў “на біс” было зразумела: канцэрт падабаецца. Дый як застацца абыякавым, калі на сцэне столькі фарбаў этнакасюмаў, захапляльных гукаў музыкі! Зразумела, глядачы разам з дзяўчатамі з “Івянчанкі” спявалі польскую “Гэй, саколы!” Аднак многія падхапілі й беларускую “Рэчаньку”: жывуць на памежжы, ведаюць і беларускія песні. Дарэчы, старшыня Рады Нараўкі Андрэй Недзведзь лічыць сябе этнічным беларусам: па веравызнанні — праваслаўны, у сям'і часам чуецца “тутэйшая” гаворка, а маці й жонка часта з задавальненнем гатуюць дранікі, мачанку, калдуны.

Разнастайныя нумары з праграмы “Беларусь шматнацыянальная” прыйшліся дарэчы й на Міжнародным фестывалі “Культура без межаў” у Сем'ятычах. Аляксандр Сасновіч пасля выступлення казаў: “Беларуская праграма хораша ўпісалася ў сцэнарый свята. Людзям спадабалася. І гэта наш поспех: распешчаны разнастайнымі культурнымі падзеямі польскі глядач стоячы сустракаў беларускіх артыстаў”.

Сем'ятыцкі фестываль праходзіў пяты раз, і на ім беларуская культура была прадстаўлена разнастайна. Сёлета выступалі ансамбль “Спадчына” з Пружан, мужчынскі арт-гурт “Беларусы”, беларускія гурты з Беларастоўчыны — “Світанак”, “Аморфас”, іншыя. Мы сустрэліся ў Сем'ятычах і са старшынёй Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы Янам Сычэўскім. Ён казаў, што, па традыцыі, на працягу ўсяго лета беларускія святы праходзяць у многіх гарадах і вёсках Падляшша. Так, Купалле адзначалі ў Белай Вежы і Нараўцы, беларуская песня гучала ў Дубінах і Кляшчэлях, Саколцы і

КАЦЬВІНА МЯДЗВЕДСКАЯ

Спявачка і танцорка, рэжысёр праекта “Беларусь шматнацыянальная” Анастасія Гайдук

Чорнай-Вялікай. Намеснік старшыні БГКТ Базыль Сегень дадаў: 40-годдзе сёлета адзначылі “Цаглінікі” са Старога Ляўкова, а да 20-годдзя рыхтуюцца “Прымакі” з Гарадка. У жніўні ж у Беларастоку запускаяецца новы праект БГКТ: “Пявучыя сем’і”.

Мадэльеры ствараюць вобразы

Сярод удзельнікаў творчага дэсанту былі і мастачкі з навукова-вытворчага прадпрыемства народных промыслаў “Скарбніца” Алена Галіеўская ды Ірына Сініца. Яны ладзілі выставы беларускіх сувеніраў пад час выступленняў артыстаў, расказвалі цікавым пра сімвалы, элементы традыцыйнага адзення.

На канцэрце ў Варшаве мастачкі зрабілі сапраўдны падарунак глядачам: прадставілі 10 рэканструяваных нацыянальных строяў з розных рэгіёнаў Беларусі. Мадэлямі ж былі дзяўчаты з азербайджанскага, армянскага, польскага, карэйскага, украінскага этнакалектываў. Адна за другой выходзілі яны, як прафесійныя мадэлі, дэманстравалі строі з Ча-

чэрскага, Рагачоўскага, Добрушскага, Кобрынскага, Маларыцкага раёнаў, Неглюбкі ды іншыя. З такімі ж прэзентацыямі супрацоўніцы “Скарбніцы” раней пабывалі ў Аўстрыі ды Славеніі, да таго ж — чыталі лекцыі па гісторыі касцюмаў. Гавораць, прывезеныя строі — толькі частка з рэканструяваных. Усяго ж адноўлена каля 40 святочных і побытавых касцюмаў: іх, дарэчы, можна пабачыць у музей-галерэі “Скарбніцы” па адрасе: г. Мінск, вул. Кісялёва, 40. Там жа можна павучыцца плесці “павука” з саломкі, самому стварыць узор на памяць на кроснах.

Беларусамі Падляшша зацікавіліся навукоўцы

Яшчэ напярэдадні паездкі ў Польшчу з апарата Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў і Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі этнічным беларусам у Беларастоку пайшлі апытальныя лісты па тэме “Беларуская дыяспара ў Польшчы”. У анкетаванні прынялі ўдзел 20 чалавек. Загадчыца Цэнтра Аляксан-

КАЦЬВІНА МЯДЗВЕДСКАЯ

Украінка Лілія Грышчанка

дра Гурко ўпэўнена, што на падставе адказаў на такія пытанні, як “Якія стравы беларускай кухні Вы ведаеце і можаце прыгатаваць?”, “Якія абрады, звычаі, элементы традыцыйнай культуры захоўваюцца ў Вашай сям’і?” (ўсяго каля 20 пытанняў), можна пісаць аналітычныя артыкулы, зрабіць абагульненні.

Анкеты ўжо вярнуліся ў Мінск,

цяпер іх вывучаюць. Між тым Аляксандра Гурко лічыць, што пытанне самаідэнтыфікацыі людзей па нацыянальных прыкметах у Польшчы вельмі вострае і складанае: “Многае залежыць ад выхавання, сямейных каштоўнасцяў і традыцый, веравызнання”. Паводле дадзеных перапісу насельніцтва, на Беларастоўчыне жыве каля 40 тысяч беларусаў. Самі ж беларусы кажуць: іх больш за 200 тысяч. Адкуль такая розніца ў лічбах? Аляксандра Уладзіміраўна тлумачыць: “Па сутнасці, 40 тысяч — гэта тыя, хто адкрыта прызнаў сябе не палякам. Але вызначыць колькасць беларусаў у Польшчы можна і па-іншаму. Паляк там, як правіла, католік. Праваслаўныя ў Польшчы — гэта амаль заўсёды беларусы, рускія або ўкраінцы. Калі ўлічыць, што ў Польшчы цяпер прыкладна 400 тысяч праваслаўных, толькі па самых грубых падліках выходзіць, што беларусаў тут — не менш за 130 тысяч”.

Так узыходзяць зоркі

Мы наведвалі Супрасльскі мужчынскі манастыр, і гэта была незабыўная для ўсіх падзея. Цудоўную экскурсію правялі для нас па Музеі ікон, што ў Палацы Архімандрытаў, на тэрыторыі манастыра. Ахвочыя зайшлі ў царкву Благовешчання Прасвятой Багародзіцы, пакланіліся Супрасльскай Іконе Багародзіцы. Дарэчы, экскурсія ладзілася пры садзеянні Беларускага Экзархата. Па дарозе ж у Сем'ятычы мы падымаліся на праваслаўную Святую гару Грабарку, ці Гару Крыжоў: туды штогод у жніўні накіроўваюцца паломнікі з Польшчы, Беларусі, Расіі, Украіны.

А яшчэ галоўны арганізатар праекта Аляксандр Сасновіч лічыць: і ў іх мабільным праекце запальваюцца зоркі. І хоць ён усіх удзельнікаў называе неверагодна таленавітымі, ды ўсё ж вылучае салістку армянскага ансамбля “Эрэбуні” Анастасію Гайдук: “Насця — сапраўдная артыстка, бліскуча выконвае армянскія танцы, а таксама спявае беларускія, малдаўскія, рускія песні. Яна здольная пераўвасабляцца, шматпланавая”. Удзельніца амаль усіх вандровак, Анастасія Гайдук з нядаўняга часу стала і рэжысёрам праекта “Беларусь шматнацыянальная”.

РАЗАМ

Свята ў Паставах

Супляменнікам з замежжа на Бацькаўшчыне заўсёды рады

Сёлета мы былі на літаратурным свяце “Пакуль пяём на роднай мове мы, Жыве зямля бацькоў, жыве Радзіма” — гэта ім у Паставах пачынаўся чарговы Міжнародны фестываль “Звіняць цымбалы і гармонік”. Дарэчы, статус міжнароднага ён атрымаў у 1997-м, а фэст — адзін з найстарэйшых у Беларусі. У Паставах госці з розных краін сустракаюцца — як родныя. Сярод звычайнаў фэсту ёсць старадаўні абрад “кумаванне”: праз яго праходзяць калектывы, абменьваюцца падарункамі, сяброўскімі абдымкамі. А галоўнае — усіх родняць музыка, спевы, танцы: таму на фэсце ўсім так хораша.

На свята даўгаўпільскіх беларусаў запрасіла дырэктарка Пастаўскай цэнтральнай бібліятэчнай сістэмы Людміла Касцень. Нас 11 чалавек прыехала. Даведаліся: на Пастаўшчыне шмат паэтычных талентаў. Мы бачылі зборнікі паэтаў на выставе, слухалі вершы — іх чыталі як аўтары, так і вучні школ горада. Хораша спяваў мясцовы гурт “Маладзіца”. Мы ж выступілі з праграмай, прысвечанай творчасці сябра суполкі “Уздым” Станіслава Валодзькі. Старшыня суполкі Людміла Сінякова расказала пра дзейнасць грамадскага аб’яднання, Цэнтра беларускай культуры ў Даўгаўпільсе. Вершы чытаў як сам аўтар, так і “ўздымайцы” Вольга Паўловіч, Людміла Сінякова, Галіна Сантоцкая, Валянціна Ліпінская. А Юлія Хмяльніцкая і

МІКОЛА ПАЎЛОВІЧ

Беларусы Даўгаўпільса гасцююць у Паставах

Аляксандр Лапа спявалі песні на вершы Станіслава Валодзькі. Мы падаравалі арганізатарам свята латвійскія сувеніры, выданні суполкі “Уздым”, спявалі “Развітальную песню” на словы С. Валодзькі. Кіраўніца аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Пастаўскага райвыканкама Галіна Чаплінская

падаравала нам пастаўскі сувенір — прыгожую ляльку. Пасля смачнага абеду ў рэстаране мы знаёміліся з гарадскімі славуцасцямі, музеймі, палацам Антонія Тызенгаўза, магазінамі. Усім спадабалася паездка, завязаліся новыя знаёмствы.

Вольга Паўловіч, намесніца старшыні таварыства “Уздым”

ВЕСТКІ

Непаўторны каларыт

Гурт “Троіца” выступіў у Вялікабрытаніі, на фестывалі WOMAD

Брытанская газета The Telegraph раіла чытачам абавязкова патрапіць на выступленне беларускай “Троіцы”: музыкі граюць ажно на 50 розных інструментах. На фестывалі, які існуе з 1980-га, дэманструюцца музыка і танцы народнаў з розных краін. У 2001-м фэст уключылі ў Кнігу рэкордаў Гінеса як самы вялікі і рэгіянальны версіі WOMAD, якія наведваюць дзясяткі тысяч амацараў музыкі.

Этнакалектыў “Троіца” з поспехам выступаў на WOMAD Russia ўжо ў 2013 годзе. Сёлета гурт паклікалі на WOMAD Chile ў Паўднёвую Амерыку, а пасля і ў Вялікабрытанію.

РОДНАЕ

Традыцыя, асветленая часам

Чырвоны кут у беларускай хаце — месца прыгожае, ганаровае і па-свойму таямнічае

Беларуская хатка... Часам так цёпла называюць краянаўчыя куткі, музеі беларусы ў розных краінах, клапатліва збіраючы ў іх матэрыяльныя згадкі пра Бацькаўшчыну. А як раней хата беларуская была ўладкавана? Варта прыгледзецца. Бо ў сучасных аграгарадках — іншыя будаўнічыя каноны... Аўтэнтыку ж можна і сёння паглядзець пад Мінскам, у Беларускаму дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту: ён — у 4-х км ад Мінскай кальцавой аўтадарогі, за аўтарынкам "Малінаўка" і вёскай Азярцо. Шмат экскурсій едзе ў Стоўбцы, у філіял "Акінчыцы" Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа: там адрэстаўравана хата, у якой нарадзіўся Кастусь Міцкевіч — будучы народны пісьменнік Якуб Колас, ці ў Вязынку (там пабачыў свет Іван Луцэвіч — будучы пясняр Янка Купала).

На Беларусі ўсё больш людзей жыве ў аграгарадках ці гарадах, і народжаньня ў сучасных кварталах дзеці, нават падрастаючы, бывае, не ведаюць пра вясковы побыт продкаў. Ды і сталыя гараджане ўсё меней згадваюць мінулае, часта ж і самі не ведаюць, чаму так, а не інакш было ўсталявана іх вясковае бацькоўскае жылло. Да яго, на шчасце, працягваюць інтарэс этнографы, даследчыкі народнага побыту. Яны апісваюць структуры жыццёвай прасторы беларускіх хатаў, аналізуючы, дзеля чаго там патрэбна кожная з рытуальных і гаспадарчых зон. Прычым, разглядаючы беларускую хату, можна рабіць цікавыя высновы як пра матэрыяльнае, так і духоўнае быццё беларусаў.

І жыллё, і культура месца

З даўніх часоў жылло — не толькі месца, дзе можна схвацца ад гарачыні, холаду, ветру, дажджу і драпежнікаў. Безумоўна, у першую чаргу хаты будавалі, каб у іх жыць. З часам падвышаўся ўзровень гаспадарання, патрабавалі "свайго месца" як у душах продкаў, так і ў іх жыллах рэлігіі, вераванні. Так што і будыніна ўжо мела, такім чынам, не толькі гаспадарчае прызначэнне. У хаце нават пачало вылучацца адмысловае культуравае месца: чырвоны кут. І ён пачынае граць важную сакральную ролю для гаспадары, ды і ўсяго рода на працягу ўсяго жыцця чалавека: ад нараджэння і да смерці.

Можна меркаваць, што ў тую пару, як асобная сям'я займала ўжо сваё ўласнае, не родавае жылло, то пачалі ўсталёўвацца нормы й правілы ўзвядзення простага чатырохсценнага пабудовы. Адначасова ў хаце адводзіцца і сакральнае месца. У беларускім сярэдневеччы, хоць на той час на нашых землях і панавала ўжо хрысціянства, былі захаваныя таксама й язычніцкія вераванні: у трансфармаваным і адаптаваным пад новую рэлігію выглядзе. Усё тое разам дало штуршок развіццю не толькі пэўных сацыякультурных традыцый, але й запаткавала ўсталяванне строгай паслядоўнасці пры будаўніцтве жылля і асабліва ўладкаванні інтэр'ера. Мае сваю логіку і тое, як размяшчаюцца асноўныя, галоўныя элементы хаты:

печы (у вялікіх хатах — большая і меншая), спальныя месцы, гаспадарчая частка і чырвоны кут.

Многія ведаюць, што чырвоны кут беларусы называюць яшчэ: покуць, покут. Ён займае ў хаце сакральнае месца, якое цесна спалучана з язычніцкімі вераваннямі. У даўнія часы продкі нашы, як вядома, актыўна пакланяліся Сонцу. Тое, дарэчы, відаць і цяпер, калі ўважліва паглядзець на гадавы календарна-абрадавы цыкл святаў беларусаў. Скажам, Купалле і Каляды — гэта ж у коле дзён якраз пара "самага высокага, моцнага" і "самага нізкага, слабога" Сонца. І ўжо здаўна чырвоны кут займае пачэсны сяміятычны статус, вышэйшы нават за парог (уваходны партал) і печ (у ёй жыве Агонь, яна дае цяпло, а значыць падтрымлівае жыццё). Нагадаем, семіотыка ў перакладзе з грэчаскай мовы азначае: знак, прыкмета. Гэтак называецца й навука пра камунікатыўныя сістэмы й знакі, што выкарыстоўваюцца ў працэсе зносінаў. Дык вось, якраз чырвоным кутом вызначалася галоўнае месца ў хаце — святае, Божае месца.

Месца для абразоў, ручнікоў і дарагіх гасцей

Ішоў час, віравалі новыя энергіі... За часамі хрысціянства правілам стала размяшчаць у чырвоным куце хаты розныя культурныя рэчы. Якраз туды памяшчалі, ставілі абразы, ручнікі-набожнікі, грамнічныя свечкі, святыя кнігі ды святую ваду. І не толькі! Скажам, паводле традыцый, што бытавалі ва ўсходняй частцы Беларусі, калі хлопца забіралі ў рэкруты з нейкага двара, то як выпраўлялі яго — са следа бралі крыху зямлі, завязвалі ў вузельчык ды клалі на покуці. Самі ж абразы стараліся не вешаць там, а ставіць: на адмыслова прымацаваныя для таго драўляныя планкі-падстаўкі. Дзе-нідзе іх нават упрыгожвалі разьбою. Таксама маглі рабіць для абразоў і адмысловыя шафы. На кожны абраз

Абраз у чырвоным куце

рабілі свой ручнік-набожнік, а калі сям'я была заможна, то вешалі яшчэ й агульны набожнік. Перад пастамі ды вялікімі святамі ручнікі стараліся павесіць новыя, чыстыя. Шмат залежала, вядома ж, ад гаспадыні: рухавая ды працавітая набожнікі мяняла да кожнага свята. Абразоў на покуці магло быць шмат. Напрыклад, як хто нараджаўся, то адпаведна спраўлялі абраз для малага ды ставілі або вешалі пры іншых. Ці, напрыклад, калі сын у хату прыводзіў нявестку, то і яе дабраслаўлены абраз займаў сваё месца. З часам і па меры павелічэння сям'і абразоў на покуці збіралася столькі, што іх маглі ставіць і ў два рады.

Уздоўж сцен ад кута ішлі лавы: звычайна яны стаялі акурат пад вокнамі. Напрыклад, ва Усходняй

Пчаляр з вёскі Судзілы Клімавіцкага раёна ў сваёй хаце

Беларусі, дзе прынамсі сам кут размяшчаўся з правага боку ад уваходу, лавы маюць свой падзел: злева была мужчынская, а справа — жаночая. Як збіраліся ў хаце спаць, то абавязкова стараліся класціся галавою ці хоць бокам да чырвонага кута. Аніяк каб не нагамі. Калі ж нехта ў хаце паміраў, то нябожчыка таксама клалі галавою да абразоў. Лавы, дарэчы, часта мелі адтуліны для ўсталявання розных прыладаў, інструментаў для гаспадарчай працы.

Яшчэ цікавая — паэтычная — згадка пра даўнія беларускія традыцыі, звязаныя з чырвоным кутом: "Мы расчынім вам дзверы гасцінна/ І сустрэнем, як родных сваіх,/ Ды на покуць, як быць і павінна,/ Вас пасадзім, гасцей дарагіх" Так пісаў у адным з вершаў Якуб Колас — глыбокі знаўца і пясняр народнага побыту. Ну а дарагіх гасцей, як вядома, прынята ў беларусаў хараша пачаставаць. Дарэчы, абедзенны стол, што стаяў бліжэй да кута, ёсць сімвал еднасці, сямейнай моцы і дабрабыту, за ім і збіралася ўся сям'я. Таму даволі часта ён таксама ўпрыгожваўся разьбою, накрываўся абрусам: гэта і як упрыгожэнне побыту, і як знак таго, якая важная тут частка жылля.

Для чаго там саламяныя павукі?

З покутам у народзе спалучаны шраг розных культурных, традыцыйных, гаспадарчых рытуалаў: ад нараджэння і да пахавання чалавека, ад пачатку і да сканчэння палявых работ... І шмат іншых. Каб упрыгожыць святае месца хаты, амаль побач з чырвоным кутом і над сталом падвешаліся саламяныя "павукі". Яны, дарэчы, паводле ўяўленняў нашых продкаў, маюць яшчэ ўласцівае уцягваць у сябе (ці наадварот: разганяць...) ліхую сілу-энергію, і таму іх раз ці два на год, залежыць ад мясцовасці, выносілі з хаты й спальвалі. Як бачым, і ў тым

вяяўляецца асабліва культуравае, сакральнае вартасць покуці.

Галоўнае месца ў ніжняй частцы покута займалі два аtryбуты-сімвалы: сноп з зернем-насеннем (мужчынскі пачатак) і дзяжа, у якой падымалася, расло цеста-рошчына (жаночы пачатак). У Цэнтральнай Беларусі дзяжу ў куце раней ставілі на "крыжы" — адмысловым драўляным прыстасаванні. А ў наш час, паколькі мэблі ў хатах пабольшала, крыжы з дзежамі ставяць каля печы. Як бачым, вартасць кута асвечана-падкрэслена ў верхняй яго частцы абразамі, у ніжняй — зернем і хлебам. Так што ёсць усе падставы, каб "прачытваць" кут як своеасаблівы партал, памежную зону між двума светамі: Тым і Гэтым.

Умоўная мяжа чырвонага кута ішла па столі, яна аддзялялася бэлькамі. Пры тым крайняя ад кута бэлька служыла сакральнаю мяжой паміж святым месцам для сям'і, дзе былі сканцэнтраваныя духоўныя аtryбуты, і гаспадарчаю часткай, дзе зазвычай узімку працавалі, усталёўвалі люльку ці калыску, ставілі кросны, іншыя гаспадарчы рыштунак. На той "межавой" бэльцы раней пісалі імёны ўсіх, хто нарадзіўся і памёр у гэтай хаце. Для такога справы нават адмыслова запрашалі пісара ці святара — любога, хто ўмеў чытаць і пісаць. А як ставілі новую хату, то калі тая бэлька была яшчэ харошая, яе таксама пераносілі ў працэсе будаўніцтва ў новы зруб. І ўрэшце на ёй маглі быць напісаны дзясяткі імёнаў блізкіх сваякоў некалькіх пакаленняў.

Такім чынам, покуць мела як утылітарную функцыю ў прасторы хаты, так і магічную, сакральную, дзякуючы якой захоўвалася памяць продкаў і еднасць рода. Можна сцвярджаць: на ўзроўні падсвядомасці ў родзічаў з аднае хаты з пакалення ў пакаленне перадаваўся адметны духоўны стрыжань. Праз покуць, абрады, што ў тым месцы звяршаліся,

праз размовы за сталом ішло культуравае насычэнне жыцця кожнага з сямейнікаў, і так нібы перадавалася ў спадчыну маладзейшым жаданне жыць у гармоніі з людзьмі, з прыродаю і каларытна ды з густам, у плыні традыцый продкаў абсталёўваць сваё жылло.

Беларуская вёска даволі добра зберагла традыцыю размяшчэння і ўпарадкавання покуці. Напрыклад, у Клімавіцкім раёне (Магілёўшчына) амаль ва ўсіх хатах ёсць чырвоны кут, размешчаны паводле даўніх мясцовых традыцый. У вёсцы Судзілы на Духа (Сёмуха, Май, Зелянец) існуе абрад упрыгожвання як покуці, так і ўсяго двара зялёнымі галінкамі клёна, бярозы і абавязкова аеру. Паводле тамтэйшых звычаяў, калі на вуліцы бывае буран або моцная завяя, то галінкі ці аер, захаваныя ў чырвоным куце, выкідваюць цераз парог на двор: для таго, каб бура скончылася. А раней іх яшчэ маглі класці ў сена, бургі ці пограб: лічылася, тады не будзе мышэй. Па сутнасці, гэта можна лічыць своеасаблівай народнай магіяй: асвечаны на покуці прадмет нібыта набывае асаблівую моц, каб ім адпрэчваць ліхую сілу.

Ці застаецца ў хаце покуць?

Сённяшнія тэхналогіі будаўніцтва ўплываюць на тое, як мы ўладкоўваем сваю жыллёвую прастору. Гараджане ж не заўсёды й зберагаюць побытавыя традыцыі, і рытмы сучаснага жыцця часам не даюць магчымасці сямейнікам збірацца разам, за адным сталом. Таму і чырвоны кут цяпер трансфармуецца: як у архітэктурным плане, так і ў мастацка-дэкаратыўным. Эпоха ваяўнічага атэізму таксама не прайшла бяследна... Між тым варта згадаць з савецкіх часоў цікавую рэч: чырвоны куток, "красный уголок" — гэтыя назвы чамусьці добра прыжыліся і ў побыце калгаснікаў, і як своеасаблівыя святочныя, ганаровыя месцы ў пакоях, дзе збіраліся сябры акцябрацкіх, піянерскіх арганізацый. Чырвоныя куткі былі і ў завадскіх цахах, і ў вайсковых часцях.

Цяпер мы, так павялося, больш дбаем пра матэрыяльны дабрабыт, часам губляючы духоўныя павязы з традыцыямі продкаў. Між тым ролю такога ўніверсальнага "сінтэзатара", які спалучае мінулае і будучыню, свет Гэты і Той, выконваў раней якраз чырвоны кут вясковай хаты — у сукупнасці са шматлікімі звычаямі ды абрадамі. Але ёсць жа цяпер і такое: гарадскія жыхары, асабліва вернікі, хай сабе і ў змененым выглядзе, пачынаюць у сваім жыллі размяшчаць, уладкоўваць і покуць. А паколькі традыцыі перарваліся ці падзабыліся, то, бывае, робіцца гэта ў скажоным ці трансфармаваным выглядзе. Што ж, будзем вучыцца...

Ці застаецца ўвогуле покуць у нашых хатах, дамах, а таксама й душах беларусаў у будучыні? Мне хочацца верыць, што так. Бо гэта — месца святае, асвечанае векавымі традыцыямі продкаў, і таму яно ніколі, ні пры якіх абставінах не будзе заставацца пустым.

Аляксандр Галкоўскі, супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

Выставы рознага фармату

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Вячка Целеш кіруе беларускай дзіцячай мастацкай студыяй “Вясёлка”. Творы мастака ёсць у музеях і прыватных калекцыях розных краін. Ён — лаўрэат прэміі імя Францішка Багушэвіча Беларускага ПЭН-цэнтра, ушанаваны вышэйшай узнагародай Латвіі: ордэнам Трех Зорак.

На вернісажы гучала шмат цёпрых слоў у адрас мастакоў ад віцэ-мэра Даўгаўпілскай думы Яніса Дукшынскаса, Генконсула Беларусі ў Даўгаўпілсе Уладзіміра Клімава. Дырэктарка музея Рута Гіптэрэ адзначыла: гэта важная падзея для горада ў мастацкім ды інтэграцыйным сэнсе. Яна ўручыла падзячную граматы У. Клімаву: за садзейнанне, дапамогу ў арганізацыі выставы. Гасцей вітала дырэктарка Цэнтра беларускай культуры Жанна Раманоўская, намесніца старшыні суполкі “Уздым” Вольга Паўловіч: яны таксама спрычыніліся да арганізацыі выставы. Паэт Станіслаў Валодзька вітаў мастакоў сваім вершам: “Вітаю поціскам рукі/ Вас, беларусы-мастакі! Вы талент маеце такі/ І гонар маеце такі/ Да родных гонаў нацянькі/ Да дзён мінулых напрамку/ Да нашых сэрцаў напрасткі/ Пракладваць сцэжкі і масткі”. На імпрэзе выступілі беларускія гурты “Пралескі” ды “Ластаўкі”.

Госці наведалі Арт-цэнтр Марка Ротка, для іх ладзілася прагулка па крэпасці, яны наведалі Царкоўную горку — месца, дзе суседзяць храмы чатырох канфесій, сфатаграфаваліся ля памятнай дошкі на будынку былой Даўгаўпілскай беларускай дзяржаўнай гімназіі. Цёплай была і сустрэча мастакоў з беларусамі ў Цэнтры беларускай культуры. Ім расказалі пра актыўнае творчае жыццё беларусаў рэгіёна, і ёсць дамоўленасці аб нашым далейшым супрацоўніцтве.

Другая ж выстава, пра якую хочацца расказаць, ладзілася ў Цэнтры бе-

Мастакі з суполкі “Маю гонар” у Цэнтры беларускай культуры

ларускай культуры. Дакладней, то быў перформанс Надзеі Свіркоўіч “Чароўны свет з нітак”. На ім былі сурвэткі, лялькі, адзенне, вышытыя карціны — усё зроблена рукамі таленавітай беларускі. Родам яна з Гродзенскага раёна, з вёскі Куклі. Калі дзяўчынцы было чатыры гады, сям’я пераехала ў Латвію, але штолета, на канікулах яна гасцявала ў родных на Бацькаўшчыне, убіраючы ў сябе звычаі, культуру і лепшыя чалавечыя якасці, уласцівыя беларусам: лагоднасць, працавітасць, сціпласць, гасціннасць. Цяпер яна спявае ў ансамблі “Купалінка” і ансамблі сеньёраў “Спадчына” пры ЦБК, актыўна працуе ў суполцы “Уздым”.

Надзея Свіркоўіч здала экзамены “нанатуралізацыю” — ёсць у Латвіі такія, грамадзянства латвійскае атрымала, працавала пагранічнікам-кінолагам. Цяпер — на пенсіі, выходзіць у ўнукаў, а ў вольны час займаецца рукадзеллем. Пра несумненны талент свед-

чыць багатая калекцыя яе работ: вышытыя крыжыкам карціны, звязаныя кручком ажурныя сурвэткі, адзенне, лялькі рознай велічыні: ад велікоднага яйка да беларускага дзеда Казіміра ва ўвесь рост. Вядучая расказала, як працуе супляменніца, дзе знаходзіць вобразы, натхненне. Пад час міні-інтэрв’ю з рукадзельніцай госці шмат даведаліся пра саму ды яе захапленні. Незабўным было і дэфіле мадэляў, якое чаргавалася з выступленнямі паэта Паўла Плотнікава ды нават тэатральным прадстаўленнем лялек. Дарэчы, дзеда Казіміра, якога Надзея вязала зімнімі вечарамі, яна падаравала Цэнтру беларускай культуры. У адказ кіраўніца ЦБК Жанна Раманоўская, якая і матывавала майстрыху да першай персанальнай выставы, павіншавала Надзею з падзеяй, уручыла прыгожы букет кветак. Было і шмат іншых віншаванняў, кветак, добрых слоў у адрас майстрыхі. А сама ж

Мадэль — спадарыня Жанна

Надзея напрыканцы цёплай сустрэчы кранальна і прыгожа спявала дуэтам з В. Лоцэ песню “Вішнёвы сад”.

Марыя Памецька, метадыст Цэнтра беларускай культуры, г. Даўгаўпілс

ВЕДАЙ НАШЫХ!

Прыгожая і моцная каманда

Янка Яцкавец

Парашутысткі з Беларусі сталі чэмпіёнкамі свету ў каманднай дакладнасці прыязмлення

Усе дэсантнікі, пэўна, ведаюць пра родавыя карані знакамітага “Баці”, генерала паветрана-дэсантных войск Васіля Маргелова: з Касцюковічаў яны, з Магілёўшчыны. Што ж, айчынным дэсантнікам ёсць на каго раўняцца! Вось і нядаўна беларускія спартсменны аказаліся на вышні: прадстаўнікі Спартыўнага камітэта і сіл спецаперацый Узброеных Сіл Беларусі заявлялі дзевяць медалёў на 40-м Чэмпіянаце свету па парашутным спорце сярод вайскоўцаў. Спартсменны праходзілі на палігоне ў Кубінцы (Расія). Дарэчы, тры гады таму беларускія парашутысты сталі абсалютнымі чэмпіёнамі свету. У спаборніцтвах прымалі ўдзел як мужчыны, так і жанчыны, прычым нашая жаночая зборная ўвайшла ў тройку лідараў.

Парашутысткі з Беларусі сталі чэмпіёнкамі свету ў каманднай дакладнасці прыязмлення, а ў агульнакамандным заліку ў іх “серабро”. Лепшы вынік у дакладнасці прыязмлення і дваябор’і паказалі нашы юніёры. Усго ўдзельнікі ЧС зрабілі больш за 3000 скачкоў. У спаборніцтвах на дакладнасць парашутысты скакалі з вышыні 1000 метраў і павінны былі, прыязмляючыся, патрапіць у пункт на зямлі дыяметрам не больш за 2 сантыметры.

Удэлегаты Узброеных Сіл Беларусі было 17 чалавек. ЧС праводзіцца па трох практыкаваннях: асабістая і камандная дакладнасць прыязмлення, адзінкавая акрабятка, групавая. У спаборніцтвах паўдзельнічала больш за 400 спартсменаў з 38 краін. З беларусаў асабліва вызначыліся прапаршчык Наталія Нікіцюк, радавая Дар’я Шастанковіч (яна ж — абсалютны чэмпіён свету сярод юніёраў), малодшы сяржант Антон Саевіч.

ПАМЯЦЬ

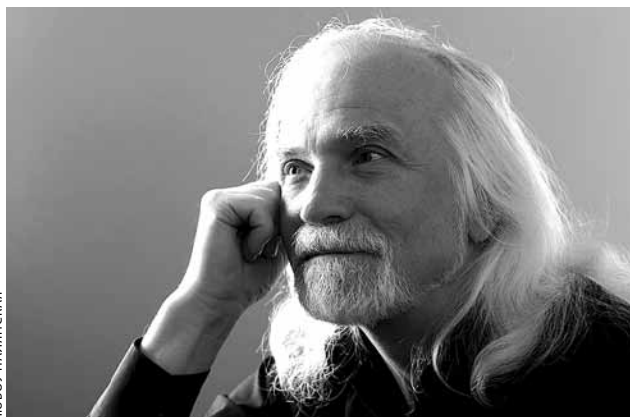
Шукальнік сэнсаў і прыгажосці

Першага галоўнага рэдактара часопіса “Роднае слова” Міхася Шавыркiна ведалі многія беларусы замежжа

15 гадоў, ад часу заснавання, кіраваў часопісам. “Радзіму мала проста любіць — для яе трэба й нешта рабіць”. Мудрыя словы прагучалі, калі родныя, сябры развіталіся з Міхасём Шавыркiным на Паўночных могілках у Мінску. А гэты чалавек, які адышоў у Вечнасць 7 ліпеня, якраз і ўмеў увасобіць сваю любоў у справах. Гэта ён, ураджэнец вёскі Дзяніскавічы Жлобінскага раёна, філолаг па адукацыі, у 1987-м ініцыяваў стварэнне часопіса “Беларуская мова і літаратура ў школе”: з 1992-га — “Роднае слова”. Сам не пісьменнік, не навукоўца, аднак умеў “энцыклапедычна” і сістэмна праца-

ваць, аб’ядноўваць для працы вядомых людзей беларускай навукі, адукацыі, культуры, літаратуры, мастацтва...

... Пасля купальскай раніца. Сонца ўзыходзіць. Росна... Мы ідзем басанож па зямлі Наваградчыны, ад святой гары Радагошч, дзе адпалала Купальскае вогнішча, да свяшчэннага возера Свіцязь. Такую незабўную вандроўку — спачатку пабачылі вядомыя храмы, а ўночы было і велічнае Купалле — ініцыяваў для сваіх падначаленых ён, галоўрэдактар Міхась Шавыркiн. Каб глыбей пранікаліся беларускім духам. Каб разумелі: роднае слова пачынаецца не з кніг, артыкулаў, нават не са школьных урокаў — вырастае з самой гэтай святой зямлі... Ён, дарэчы, быў сонцапаклоннікам, часам з гумарам прадстаўляўся “ленінцам” ды “прыродацэн-

Міхась Шавыркiн

трыстам”. І заўсёды пакланяўся Роднаму Слову. Шукаў прыгажосць, сэнсы ды прыхаваныя ўзаемасувязі паміж рознымі з’явамі жыцця ў Сусвеце, Прыродзе, грамадстве, душы чалавечай. І з усіх святаў народных найбольш любіў якраз Купалле (у пару якога і пайшоў у Вечнасць). Пісаў артыкулы на карысць таго, што наша Купал-

ле павінна стаць святочным, непрацоўным днём для ўсіх беларусаў. Што ж, у тым яўна “нешта ёсць” — апошнія словы таксама з ягонага ўжытку...

Ён, прагматычны рамантык, марыў, каб рэдакцыя выдання была гэткай эксацэнтрычнай, можа на берэзе Мінскага мора. Каб сама Прырода натхняла там на працу і аўтару, і супрацоўнікаў.

У яго, будучы адказным сакратаром, намеснікам, рэдактарам аддзела культуры, і я вучыўся слухаць і чуць слова, вывараць да драбніц (у Міхася Мікалаевіча быў досвед працы ў “Беларускай энцыклапедыі”) кожны радок. Мы разам “перахрысцілі” роднае нам выданне ў “Роднае слова”, тыраж часопіса даходзіў да 15 тысяч.

Міхасю Шавыркiну хацелася ахапіць “Родным словам” увесь свет, не толькі ўзбагаціць ім школьныя ўрокі. Так з’явілася рубрыка “Літаратура беларускага замежжа” — пра творчасць супляменнікаў з розных краін. У рэдакцыі бывалі беларускамоўныя настаўнікі з Польшчы, Літвы, друкаваліся іх тэксты, распрацоўкі ўрокаў. Ішло шмат тэкстаў пра тое, як перагукваецца беларуская мова з іншымі, як уплывае культура сусветная на беларускую, і

наадварот. Дарэчы, са студзеня 2012-га часопіс “Роднае слова” ўключаны і ў падпісныя каталогі краін замежжа: чытайце!

“З цягам часу тэматыка публікацый значна пашырылася, — пішуць “роднаслоўцаў” пад заведзенай яшчэ Міхасём Шавыркiным рубрыка “In memoriam”, — як і кола аўтараў часопіса: то былі не толькі настаўнікі роднай мовы, але і гісторыкі, супрацоўнікі музеяў, вядомыя навукоўцы, мастакі, мастацтва- і музыказнаўцы”. Па сутнасці, рэдакцыя была пэўны час гэтакім Клубам Беларусістаў. І яшчэ, смуткуючы па страце сябра, “роднаслоўцаў” прызнаюцца, што дзе б потым ні працаваў Міхась Мікалаевіч — а душа яго заставалася з любімым выданнем: “Ён “вымавіў” Роднае слова” такім, якое яно і ёсць сёння”.

Іван Ждановіч

